

NUTQ USLUBLARI VA ULARNING MOHIYATI

Andijon davlat chet tillari institute Ingliz tili filologiyasi,

O'qitish metodikasi va tarjimashunoslik fakulteti

Sharq tillari (xitoy tili) 101-guruh talabasi

Nozimova Safenoza

Ilmiy maslahatchi: Zaynobiddinova I.M.

Annotatsiya: Mazkur maqolada nutq uslublari va ularning xususiyatlari yoritiladi. Nutq uslubi — til vositalarining muayyan sharoitga mos tanlanishi va qo'llanishi bo'lib, rasmiy, ilmiy, badiiy, ommabop va og'zaki muloqot kabi turlarga bo'linadi. Har bir uslubning o'ziga xos leksik va grammatik xususiyatlari mavjud bo'lib, ular muloqot maqsadiga, mavzuga va auditoriyaga qarab tanlanadi. Maqolada har bir nutq uslubining o'ziga xos tomonlari va qo'llanilish sohalari batafsil bayon qilinadi.

Kalit so'zlar: til, muloqot, nutq uslublari, rasmiy uslub, ilmiy uslub, badiiy uslub, publitsistik uslub, so'zlashuv uslubi, xususiyat.

Аннотация: В данной статье описаны стили речи и их характеристики. Стилль речи представляет собой подбор и использование языковых средств в соответствии с определёнными условиями и делится на такие виды, как официальное, научное, художественное, популярное и устное общение. Каждый стиль имеет свои лексические и грамматические особенности, и они выбираются в зависимости от цели общения, темы и аудитории. В статье подробно описаны конкретные аспекты и области применения каждого речевого стиля.

Ключевые слова: язык, общение, стили речи, формальный стиль, научный стиль, художественный стиль, публицистический стиль, разговорный стиль, особенность.

Annotation: This article describes speech styles and their characteristics. Speech style is the selection and use of language tools in accordance with certain conditions, and is divided into such types as official, scientific, artistic, popular and oral communication. Each style has its own lexical and grammatical features, and they are chosen depending on the purpose of communication, topic and audience. The article describes in detail the specific aspects and fields of application of each speech style.

Key words: language, communication, speech styles, formal style, scientific style, artistic style, journalistic style, colloquial style, feature.

Til — inson muloqotining eng asosiy vositasi bo'lib, turli vaziyatlarda fikr almashish va tushunishni ta'minlaydi. Biroq, har bir muloqot vaziyati o'ziga xos yondashuvni talab qiladi. Shu sababli, nutq uslublari insonlar o'rtasidagi aloqa

jarayonida muhim rol o'ynaydi. Nutq uslublari, til vositalarini maqsadga muvofiq tanlash va qo'llash orqali, muloqot samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Masalan, ilmiy maqola yozishda rasmiy va aniq ifoda zarur bo'lsa, badiiy asarlar orqali hissiyot va tasavvurni ifodalash muhimdir. Ushbu maqolada turli nutq uslublarning xususiyatlari, ularning muloqotdagi o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi.

Nutq uslublari til vositalaridan maqsadga muvofiq foydalanish orqali turli muloqot holatlarini samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Har bir uslubda maqsadga mos ravishda maxsus til vositalaridan foydalaniladi, bu esa nutqning ifodaviyligi va ta'sirchanligini oshiradi. Nutq uslublari rasmiy, ilmiy, badiiy, publitsistik va kundalik uslublar kiradi; har biri o'ziga xos maqsad va vazifaga ega.

Rasmiy uslub davlat idoralari, huquqiy hujjatlar va rasmiy yig'ilishlarda qo'llaniladi. Bu uslubda so'zlar aniq, lo'nda va tushunarli bo'lishi kerak. Emotsional ifodalardan voz kechilib, qat'iy va rasmiy tilda muloqot qilinadi. Rasmiy uslubda maqsad — muhokama qilinayotgan masalaning rasmiyligini ta'minlash va ishonchli axborot yetkazishdir. Farmonlar, qonunlar, qarorlar va xizmat yozishmalari shu uslubda yoziladi.

Ilmiy uslub ilmiy tadqiqotlar va maqolalarda qo'llanilib, aniq tushunchalar, mantiqiy izchillik va dalillarga asoslanadi. Bu uslubda murakkab terminlar va soha atamaları ishlatiladi. Ilmiy uslubda obyektivlik va aniq ifoda muhim bo'lib, hissiy tasvirlardan voz kechiladi. Jadval, diagramma va iqtiboslar ko'p qo'llaniladi, chunki ular ma'lumotni tushunishni osonlashtiradi.

Badiiy uslub adabiyotda — she'rlar, hikoyalar va romanlarda qo'llaniladi. Bu uslubda so'zlar tasviriy, obrazli va hissiy ta'sirchan bo'ladi. Badiiy uslubda muallif o'quvchining his-tuyg'ularini uyg'otish maqsadida metafora, personifikatsiya kabi stilistik vositalardan foydalanadi. Ushbu uslubda o'quvchiga ma'lum bir voqea yoki holatni ichki kechinmalar orqali yetkazish maqsad qilinadi. Badiiy uslub asarlarning hissiy ta'sirini kuchaytiradi va o'quvchini voqeaga chuqurroq jalb qiladi.

Publitsistik uslub ommaviy axborot vositalarida — gazeta, jurnal va televideniya qo'llaniladi. Bu uslubning asosiy vazifasi — muhim ijtimoiy yoki siyosiy masalalarni keng auditoriyaga yetkazish va ularga ta'sir ko'rsatishdir. Publitsistik uslubda so'zlar aniq, ta'sirchan va o'quvchini qiziqtiradigan tarzda ishlatiladi. Ushbu uslubda hissiy ifodalar, urg'ular va qisqa, lo'nda iboralar keng qo'llaniladi. Bu o'quvchining diqqatini jalb qilishga yordam beradi.

So'zlashuv uslubi kundalik suhbatlarda, oilaviy muloqotda yoki do'stlar bilan bo'ladigan gaplashuvlarda ishlatiladi. Bu uslubda so'zlar sodda, erkin va norasmiy bo'lib, muloqotning tabiiyligi va samimiyligini ta'minlaydi. So'zlashuv uslubida qisqartmalar, jargon so'zlar va hissiy ifodalar keng qo'llaniladi. Bu uslub odatda rasmiy emas, balki shaxsiy va do'stona muloqotda ishlatiladi; unda yaqinlik va tushunish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, nutq uslublari muloqotning samaradorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Har bir uslub o'ziga xos vazifa va maqsadga ega bo'lib, ular turli vaziyatlarda aniq, tushunarli va ta'sirchan fikr almashishiga xizmat qiladi. Rasmiy, ilmiy, badiiy, publitsistik va so'zlashuv uslublarning har biri o'ziga xos uslubi bilan muloqotni boyitadi va samarali qiladi. Nutq uslublarning to'g'ri qo'llanilishi har qanday kommunikatsiya jarayonini muvaffaqiyatli va maqsadga muvofiq amalga oshirishga imkon yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayev, S. (2004). *O'zbek tilining leksikologiyasi*. Toshkent: O'zbekiston.
2. G'ulomov, A. (2012). *Nutq madaniyati*. Toshkent: O'zbekiston.
3. Hojimatov, I. (2005). *Tilshunoslik asoslari*. Toshkent: O'zbekiston.
4. Mansurov, X. (2010). *Tili va nutqi*. Toshkent: O'zbekiston.
5. Turaev, T. (2003). *O'zbek tilining nutq uslublari*. Toshkent: O'qituvchi.
6. Kasimov, S. (2015). *O'zbek tilining uslubi*. Toshkent: Fan.